

Posudek bakalářské práce Martiny Kaushikové **Zdvořilost v komunikaci žen a mužů**

Bakalářská práce se zabývá jedním z podstatných témat pragmalingvistiky – zdvořilostí. Tuto tematiku autorka práce ještě specifikuje tím, že se soustředí na rozdíly v reflexi zdvořilosti mužů a žen. Je třeba zdůraznit, že jde opravdu o reflexi, nikoliv o vlastní posouzení konkrétního typu komunikačních aktivit obou pohlaví. Alespoň takto je koncipovaná výzkumná část. Tento přístup nevnímáme jako nedostatek, jen je zapotřebí mít na mysli, že práce nemůže podat odpověď na otázku, zda se komunikace jednoho z pohlaví z hlediska zdvořilosti odlišuje. Jde tedy hlavně o postoj ke zdvořilosti, který by do určité míry mohl predikovat způsoby chování a komunikace.

Autorka si uvědomuje, že je třeba téma zdvořilosti nazírat v širších souvislostech. Vychází tak z prací různě disciplinárně ukotvených: předně z pragmalingvistiky, lingvistiky, psychologie a teorie komunikace. Tomu odpovídají teoretické zdroje, které z velké části zdařile komentuje a porovnává. Tyto prameny lze považovat za reprezentativní a jejich výběr je z hlediska zaměření bakalářské práce dostatečný. Ze zahraničních prací vychází zejména z Grice, Leech, Braunové a Levinsona. Je škoda, že často nepracuje s původními pracemi, ale že je přebírá z interpelací českých odborníků. Z domácí literatury se M. Kaushiková inspirovává hlavně texty M. Hirschové a J. Hoffmannové, psychologické a širše disciplinárně orientované podloží představují práce I. Plaňavy, J. Pokorného a Z. Salzmannů.

M. Kaushiková se nejprve zaměřuje na vymezení termínu komunikace. Vhodně akcentuje pojetí komunikace jako sdílení, nikoliv sdělování. Tento přístup je z hlediska zdvořilosti namístě. Všimá si taky významu mlčení v komunikaci, zde vychází zejména z publikace I. Vaňkové. Bohužel její interpretace je částečně zavádějící a nepřesná. To se týká hlavně lakonického srovnání přístupu I. Vaňkové a P. Watzlawika. Zde je patrné, že do pozadí se dostává vztah mlčení – znak, který je pro Vaňkovou podstatný. Zdařile je do této kapitoly zařazeno téma motivace, vhodná je rovněž inspirace Vybíralovou typologií motivace. Byla bych ráda, kdyby se Kolegyně Kaushiková vyjádřila k tzv. existenciální motivaci, kterou Vybíral, jak píše, řadí opodál. Je takový pohled namístě, když se vlastně jedná o motivaci, která je všem ostatním nadřazená?

Za klíčovou můžeme považovat kapitolu, která se koncentruje na teoretické koncepcí zdvořilosti. V popředí stojí Griceův kooperační princip a zdvořilostní přístup Leechův. Je třeba ocenit způsob, jakým se autorka vyjadřuje ke vztahu obou pojetí komunikace. Za vhodné považujeme i začlenění problematiky norem do této kapitoly i to, že podkladem je pojetí I. Nebeské, protože ta nazírá problematiku norem v širších interdisciplinárních souvislostech. Trochu nešťastné je pojmenování třetí subkapitoly *Zdvořilostní koncepce*, jelikož je zde zahrnuta hlavně problematika tváře, Lechovy principy zdvořilosti tu již zmíněny nejsou, a poněkud neústrojně je začleněn odstavec o ironii. Prosim autorku, aby se při obhajobě, pokud možno explicitně, vyjádřila ke vztahu ironie a zdvořilosti.

Stručná kapitola je věnována sociálním rolím a skupinám. Zde mám drobnou připomínku opět k názvu, kde by bylo podle mě vhodné vypustit slovo skupiny, jelikož normy se vždy vztahují k určitým skupinám. Cenním ovšem, že se autorka opírá o Giddensovu práci, který člení role na zákulisní a jevištní. V souvislosti s touto kapitolou bych se autorky zeptala, zda podle jejího mínění platí, jak v práci píše, že čím je člověk výše společensky postavený, tím jsou na něj kladeny vyšší nároky, a to i z hlediska zdvořilosti.

Z hlediska tématu práce lze pokládat za zásadní kapitolu o rozdílech mezi pohlavími, k jejímuž názvu autorka přiřazuje ještě pojem funkce jazyka. Byla bych ráda, kdyby opět explicitně vysvětlila, jak se rozdíly mezi pohlavími promítají do jazykových funkcí. Z textu to zcela jasně nevyplývá. Je třeba však ocenit, že v těchto souvislostech se M. Kaushiková zabývá principy jazykového relativitu a determinismu a genderovou lingvistikou.

Šestá kapitola je, mohli bychom říci, aplikační. Autorka nevychází ještě přímo z vlastního výzkumu, ale všímá si, jak lze hodnotit zdvořilost/nezdvořilost v televizních diskusních pořadech. Vychází z analýz J. Hofmannové a z vlastní analýzy pořadu Otázky Václava Moravce. I když autorka v celém textu odhlíží od paralingválních a neverbálních prostředků a jejich vztahu ke zdvořilosti, v této kapitole jejich význam zmiňuje, což je určitě náležité.

Sedmá kapitola je popisem výzkumu a analýzou jeho výsledků. Autorka charakterizuje výzkum a přikládá dotazník, který byl základem celého šetření. Z práce je patrné, že při sestavování dotazníku autorka vycházela z konzultací s odborníky (sociology) a že si je vědomá omezení, která přináší kvalitativní výzkum. Nejprve komentuje svá zjištění v souladu s jednotlivými položkami dotazníku. Od otázky 5. zjištění, která vyplývají z dalších šesti otázek, formuluje souhrnně.

Osmá kapitola se vztahuje k problematice jazykového obrazu světa. Je zřejmé, že toto téma nestálo v popředí autorčiny pozornosti, i když alespoň malé vykročení tímto směrem je velmi cenné. Podkladem pro hodnocení jazykového obrazu světa žen a mužů je závěrečná otázka dotazníku, jejíž podstatou jsou asociace. Z textu této kapitoly je patrné, že se M. Kaushiková neponořila do hloubky problematiky jazykového obrazu světa, někdy špatně operuje s termíny, např. asociace vs. konotace, pojmový a kognitivní význam (např. formulace *výrazy negativních pojmenování*) aj. Přesto materiál, který práce obsahuje je velmi cenný a lze jej použít k dalším interpretacím.

V závěrech jsou shrnuty stěžejní poznatky práce, autorka podává odpovědi na otázky, které v úvodu formulovala. Jedním ze zjištění je, že postoje respondentů ke zdvořilosti odpovídají poznatkům odborných prací a že v pojetí zdvořilosti se muži a ženy v zásadě neliší. Jinou otázkou by bylo, jak ji realizují v praxi. Tuto otázku si autorka ovšem nekladla. Čekali bychom, že se více dovíme o jazykových prostředcích. Autorka zůstala jen u náznaků, a to hlavně proto, že v tomto směru dotazník přinesl nemnoho relevantních odpovědí. To patrně vyplývá z toho, že široká veřejnost používání jazykových prostředků nepřikládá velký význam. Souhlasím s autorkou, že práce by mohla sloužit jako podklad pro další výzkum. Byla bych ráda, kdyby kol. Kaushiková naznačila, jakým směrem by se mohl ubírat.

Přestože jsem ve svém textu uvedla řadu připomínek, považuji předloženou za kvalitní. Má sice několik formulačních neobratností, v práci lze nalézt např. zeugma (s. 29), jinak je ale na dobré stylistické úrovni, pravopisné chyby jsou velmi řídké.

Práce splňuje požadavky kladené na bakalářské práce, a proto ji doporučuji k obhajobě. Předběžně ji navrhuji hodnotit jako velmi dobrou.